

Nabywanie obywatelstwa. Obywatelstwo Unii Europejskiej

Materiał składa się z sekcji: "Czym jest obywatelstwo?", "Sposoby nabywania obywatelstwa", "Sposoby nabycia obywatelstwa polskiego", "Jeśli chcesz wiedzieć więcej", "Utrata obywatelstwa", "Obywatelstwo Unii Europejskiej", "Podsumowanie".

Materiał zawiera:

- 6 ilustracji (fotografii, obrazów, rysunków), 1 film, 6 ćwiczeń, w tym 2 interaktywne;
- artykuł 1 Ustawy o repatriacji wraz z ćwiczeniem do wykonania na jego podstawie;
- ilustrację okładki polskiego paszportu;
- odwołanie do wcześniejszej wiedzy ucznia związanej z cechami państwa i obowiązkami państwa względem jego obywateli oraz cele sformułowane w języku ucznia związane ze sposobami nabywania i utraty obywatelstwa, a także prawami przysługującymi obywatelowi państwa i obywatelowi Unii Europejskiej;
- opis, który wyjaśnia czym jest obywatelstwo;
- zdjęcie, na którym znajduje się agora w Atenach;
- opis genezy obywatelstwa;
- opis sposobów nabywania obywatelstwa (pierwotne - prawo krwi i ziemi, wtórne - naturalizacja, urodzenie, repatriacja);
- zdjęcie, na którym przedstawiono dwójkę dzieci;
- opis sposobów nabycia obywatelstwa polskiego;
- zdjęcie, które przedstawia Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego podpisującego ustawę o Karcie Polaka;
- film na temat wręczenia obywatelstwa polskiego sportowcom;
- ilustrację, która przedstawia wzór Karty Polaka;

- opis zasad ubiegania się o Kartę Polaka;
- opis warunków utraty obywatelstwa;
- opis obywatelstwa Unii Europejskiej;
- infografikę, która przedstawia prawa obywateli Unii Europejskiej;
- podsumowanie materiału na temat obywatelstwa wraz z sześcioma ćwiczeniami, z których dwa maja charakter interaktywny.

Bibliografia:

- USTAWA z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji.

Nabywanie obywatelstwa. Obywatelstwo Unii Europejskiej

Okładka polskiego paszportu
Julo, licencja: CC 0

Przeczytaj zamieszczony tekst źródłowy.

“ USTAWA z dnia 9 listopada 2000 r. o repatriacji

Art. 1.

1. Repatriantem jest osoba polskiego pochodzenia, która przybyła do Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy krajowej w celu repatriacji z zamiarem osiedlenia się na stałe. (...) Art. 9.
2. Wiza krajowa w celu repatriacji może być wydana osobie polskiego pochodzenia, która przed dniem wejścia w życie ustawy zamieszkiwała na stałe na terytorium obecnej Republiki Armenii, Republiki Azerbejdżańskiej, Republiki Gruzji, Republiki Kazachstanu, Republiki Kyrgyskiej, Republiki Tadżykistanu, Republiki Turkmenistanu, Republiki Uzbekistanu albo azjatyckiej części Federacji Rosyjskiej.

Ćwiczenie 1

Wykonajcie zadanie, pracując w parach.

- Wypiszcie problemy, z którymi repatrianci ze Wschodu mogą zetknąć się w codziennym życiu w Polsce.
- Zastanówcie się, jakiego rodzaju pomocy potrzebują ze strony społeczeństwa przyjmującego, czyli Polaków.
- Poszukajcie informacji na temat przyczyn powstania diaspory polskiej na Wschodzie.
- Wskażcie na mapie wymienione w ustawie państwa.

Okładka polskiego paszportu

Julo, licencja: CC 0

Co potrafię?

- wymienić cechy, jakimi charakteryzuje się państwo;
- wymienić przykładowe obowiązki państwo wobec obywatela.

Nauczysz się

- porównać różne sposoby nabywania i utraty obywatelstwa;
- rozróżniać prawa przysługujące obywatelowi państwa i obywatelowi Unii Europejskiej.

Czym jest obywatelstwo?

Historia ludzkości to historia społeczeństw i narodów. Społeczeństwa, zwłaszcza w dzisiejszym świecie, mogą być wielonarodowe. Społeczeństwa i narody w określonych warunkach historycznych tworzyły państwa, które miały m.in. zapewnić im poczucie bezpieczeństwa i określić normy zachowań zapisane w prawie. W ten sposób wykształciła się szczególna więź między państwem i członkami społeczeństw. Wiąż tę nazywamy obywatelstwem.

Ważne!

W dzisiejszym świecie obywatelstwem nazywamy więź prawną łączącą jednostkę z państwem, na której mocy jednostka ma określone prawa i obowiązki wobec państwa, a państwo ma obowiązki i prawa wobec jednostki. Określenie spraw związanych z obywatelstwem, a zwłaszcza sposobów jego nabycia i ewentualnie także utraty, należy do samego państwa.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej

Geneza obywatelstwa

Agora w Atenach

Agora w Atenach, licencja: CC BY-SA 3.0

Pojęcia obywatelstwa używamy dopiero przy omawianiu praw ludności zamieszkującej starożytne greckie *polis*. W okresie wcześniejszym, tzn. w państwach starożytnego Wschodu trudno mówić o prawach większości jednostek zamieszkujących te kraje. Wobec nich posługujemy się raczej określeniem poddani. Greckie pojęcie „obywatel” (*politēs*) etymologicznie wywodzi się od terminu *polis*, co znaczy miasto-państwo. Starożytna Grecja utożsamiana jest z początkami demokracji, a przede wszystkim dla tego ustroju charakterystyczna jest pełnia praw obywatelskich (w tamtej epoce dotyczących wyłącznie mężczyzn). Oczywiście poza prawami, obywatele w starożytnych *polis* mieli też obowiązki wobec państwa. Były one porównywalne z obowiązkami, jakie spadają na współczesnych obywateli i podobnie jak dziś można sprowadzić je do świadomego zaangażowania w życie publiczne, zarówno w czasie pokoju, jak i zagrożeń zewnętrznych. Zgodnie zatem z tradycją starożytnych Greków obywatel to człowiek wolny, mający prawo do wyboru miejsca zamieszkania bez względu na wiek i płeć. Prawdziwy obywatel – co najważniejsze – powinien być mądry i wykształcony, musiał w pełni uczestniczyć w życiu swojego państwa, poświęcać się dla niego. Wydaje się, że taki model obywatela obowiązuje również współcześnie.

Sposoby nabywania obywatelstwa

Sposoby nabywania obywatelstwa są regulowane prawem wewnętrznym poszczególnych krajów. Natomiast państwa mają dość ograniczone możliwości wykładni prawnej związanej

z obywatelstwem. Dlatego **prawne sposoby nabywania** obywatelstwa dzielimy na **pierwotne i wtórne**.

Pierwotne sposoby nabywania obywatelstwa

- **Prawo krwi** (łac. *ius sanguinis*)

Przynajmniej jedno z rodziców powinno być obywatelem danego kraju, wtedy może zdecydować o przyznaniu obywatelstwa swojemu dziecku. Jeżeli oboje rodzice są obywatelami tego samego kraju, dziecko nabywa obywatelstwo po rodzicach automatycznie i nie są potrzebne żadne dodatkowe deklaracje.

- **Prawo ziemi** (łac. *ius soli*)

Dziecko uzyskuje obywatelstwo państwa, na którego terytorium następują narodziny, przy czym bez znaczenia jest obywatelstwo rodziców. Terytorium państwa rozumiemy szeroko zarówno jako właściwe terytorium, ograniczone umowami międzynarodowymi, jak i terytorium statków powietrznych oraz morskich, a także terytoria placówek dyplomatycznych.

Obywatelstwo nabywa się z chwilą urodzenia
domena publiczna[online], dostępny w internecie: pixabay.com

Wtórne sposoby nabywania obywatelstwa

- **Naturalizacja**

Nadanie cudzoziemcowi obywatelstwa państwa, na którego terytorium się osiedlił. Dotyczy imigrantów przybywających z przyczyn ekonomicznych a także uchodźców uciekających ze swojego kraju w obawie przed prześladowaniem oraz współmałżonków. **Naturalizacja jest dobrowolna**, a proces naturalizacyjny wszczyna się na wniosek osoby

zainteresowanej uzyskaniem obywatelstwa. Jednym z warunków jej podjęcia jest zamieszkiwanie na terytorium danego kraju 5, 7 lub 10 lat, znajomość języka kraju, o którego obywatelstwo prowadzone są starania. Uwzględnia się także przeszłość starającego się, jego dobrą opinię, posiadanie stałych dochodów. Często przygotowane są też egzaminy, które sprawdzają poziom świadomości kandydata i jego zainteresowanie krajem, o którego obywatelstwo się stara. Można również nabyć obywatelstwo kraju w wyniku poślubienia jego obywatela. Wówczas procedury nadania obywatelstwa są skrócone.

- **Urodzenie**

Polega na nadaniu obywatelstwa dziecku, gdy rodzice są nieznani lub ich obywatelstwo jest nieokreślone.

- **Repatriacja**

Polega na powrocie do kraju ojczystego osób, które z różnych przyczyn znalazły się poza krajem (wojna, zmiana granic) i utraciły obywatelstwo kraju pochodzenia.

Sposoby nabycia obywatelstwa polskiego

W Polsce obowiązuje **zasada prawa krwi**. Dziecko nabywa – na mocy prawa – obywatelstwo polskie przez urodzenie z rodziców, z których co najmniej jedno posiada obywatelstwo polskie, bez względu na miejsce urodzenia dziecka. Zgodnie z polskim prawem może również zostać zastosowana zasada prawa ziemi. Dzieje się tak wtedy, gdy dziecko urodzi się lub zostanie znalezione na terytorium RP, a oboje rodzice są nieznani lub obywatelstwo ich jest nieokreślone bądź nie mają żadnego obywatelstwa. Wtedy dziecko na mocy prawa nabywa obywatelstwo polskie.

Prawo polskie dopuszcza też nabycie obywatelstwa przez **przysposobienie pełne, czyli adopcję**. Dziecko przysposobione przez osobę lub osoby posiadające obywatelstwo polskie nabywa to obywatelstwo, jeżeli przysposobienie pełne nastąpiło przed ukończeniem przez niego 16 lat.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Lech Kaczyński podpisuje ustawę z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka podczas III Zjazdu Polonii i Polaków z Zagranicy.

Senat Rzeczypospolitej Polskiej, licencja: CC BY-SA 3.0

Prezydent RP może **nadać** cudzoziemcowi, na jego wniosek, obywatelstwo polskie. Wniosek o nadanie obywatelstwa polskiego osoby zamieszkałe w Polsce wnoszą za pośrednictwem wojewody właściwego ze względu na miejsce zamieszkania osoby zainteresowanej, a zamieszkałe za granicą – za pośrednictwem właściwego konsula.

W przypadku cudzoziemców, którzy ubiegają się o obywatelstwo polskie, a zamieszkiwali wcześniej terytorium państwa polskiego, istnieje możliwość skrócenia procedur i uznania za obywateli polskich. W drodze uznania o obywatelstwo polskie będą mogli ubiegać się cudzoziemcy:

- zamieszkujący w Polsce na podstawie określonych zezwoleń, którzy w toku długoletniego (przynajmniej 3 lata) legalnego pobytu w Polsce zintegrowali się ze społeczeństwem polskim,
- znają język polski,
- mają zapewnione mieszkanie i źródła utrzymania,
- respektują polski porządek prawny,
- nie stanowią zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa.

Prawo to dotyczy zwłaszcza uchodźców, osób bez obywatelstwa, dzieci oraz małżonków obywateli polskich oraz osoby polskiego pochodzenia. Uznanie obywatelstwa nie wymaga decyzji Prezydenta RP, ale może nastąpić w trybie postępowania administracyjnego, w którym pierwszą instancją jest odpowiedni wojewoda.

Z Archiwum TVP

Film dostępny na portalu epodreczniki.pl

TVP S.A., tylko do użytku edukacyjnego na epodreczniki.pl

Film - Roger Guerreiro i Chin Xu Jie Źródło: TVP S.A., tylko do użytku edukacyjnego na epodreczniki.pl.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej

Karta Polaka

Wzór Karty Polaka ogłoszony w Dzienniku Ustaw

licencja: CC 0

O Kartę Polaka mogą ubiegać się osoby polskiego pochodzenia, które z przyczyn historycznych i politycznych utraciły polskie obywatelstwo lub nigdy go nie posiadały, a są dzisiaj obywatelami państw powstałych w wyniku rozpadu ZSRR lub mający na ich terenie status bezpaństwowca. Zgodnie z ustawą z dnia 7 września 2007 roku, Karta Polaka może być przyznana osobie, która deklaruje przynależność do narodu polskiego i spełni łącznie następujące warunki:

- wykaże się podstawową znajomością języka polskiego i kultywowaniem polskich tradycji i zwyczajów;
- złoży (np. w polskim konsulacie) pisemną deklarację przynależności do narodu polskiego;
- wykaże, że jest narodowości polskiej (np. przez przedstawienie aktów urodzenia jednego z rodziców lub dziadków albo obojga pradziadków) lub posiadała obywatelstwo polskie. O przynależności do narodu polskiego poświadczyć może również działająca na danym terenie organizacja polska lub polonijna.

Otrzymanie Karty Polaka nie oznacza przyznania obywatelstwa polskiego, przyznania prawa do osiedlania się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ani prawa przekraczania bez wizy granic Rzeczypospolitej Polskiej.

Ważne!

Osoba, która ma Kartę Polaka, może:

- bez opłat otrzymać wizę pobytową długoterminową uprawniającą do wielokrotnego przekraczania granicy Rzeczypospolitej Polskiej;

- podejmować na terenie Rzeczypospolitej Polskiej legalną pracę bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę;
- prowadzić w Polsce działalność gospodarczą na takich samych zasadach jak obywatele polscy;
- korzystać w Polsce z bezpłatnego systemu oświaty.

Utrata obywatelstwa

Warunki utraty obywatelstwa określa każde państwo w swoim wewnętrznym prawie.

Najczęściej jednak stosowana jest zasada, również w Polsce, że **obywatelstwa może zrzec się tylko sam obywatel**, choć i w tym wypadku organy państwa dbają, by zrzeczenie się obywatelstwa nie prowadziło do bezpaństwowości.

Zgodnie z konwencją ONZ z 1954 roku należy unikać tworzenia **apatrydów**, tzn. osób nieposiadających żadnego obywatelstwa. Bycie apatrydą jest niekorzystne dla jednostki ze względu na brak ochrony ze strony państwa, jego służb konsularnych czy brak praw obywatelskich przysługujących jego dzieciom, zwłaszcza jeżeli w danym kraju obowiązuje prawo krwi. Gdy rodzice są znani, ale nie mają żadnego obywatelstwa, dzieci nie mogą go wówczas uzyskać.

Jeśli chcesz wiedzieć więcej

Warunkami utraty obywatelstwa mogą być np.:

- **nabycie obywatelstwa innego państwa;**

Może to skutkować utratą obywatelstwa już posiadanego. W państwach demokratycznych zwyczajowo uznawane jest podwójne obywatelstwo, nawet jeżeli takiej możliwość nie wpisano w prawo;

- **wstąpienie do służby wojskowej innego kraju;**

Istnieją kraje, które posiadają wojska najemne. Często są werbowani do nich byli żołnierze z innych państw (przykładem może być francuska Legia Cudzoziemska). Jeżeli jednak interesy państwa posiadającego taką armię są sprzeczne z interesami kraju, którego dana osoba jest obywatelem, może ona utracić obywatelstwo;

- **zawarcie małżeństwa z obywatelem innego państwa.**

Jest to dość rzadki przypadek. Dotyczy sytuacji, kiedy kraj małżonka uznaje tylko jedno obywatelstwo. Także wtedy ważne są jednak uregulowania prawa międzynarodowego.

Obywatelstwo Unii Europejskiej

Obywatelstwo Unii Europejskiej wprowadzone zostało traktatem z Maastricht w 1992 roku oraz potwierdzone w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Przyznane ono zostało wszystkim osobom posiadającym obywatelstwo państw członkowskich Unii Europejskiej, co oznacza, że przysługuje również obywatelom Polski.

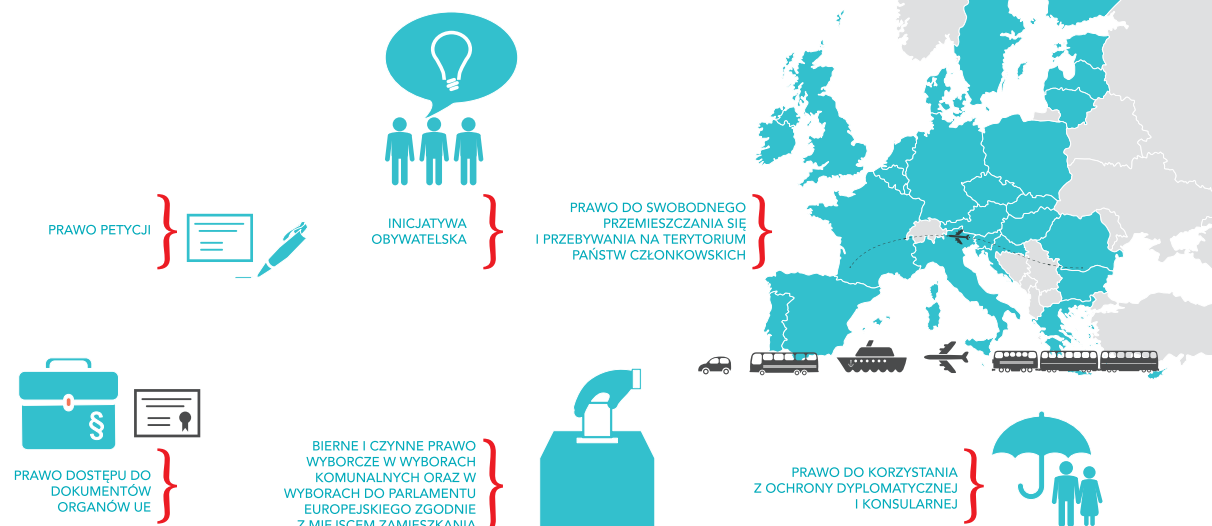
Prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej możemy podzielić na dwa obszary. Pierwszy to **prawa podstawowe**, wynikające z konstytucji państw członkowskich i wzmocnione tylko ochroną instytucji wspólnotowych, drugi to **prawa obywateli Unii**, wskazujące na ich równouprawnienie bez względu na państwo, z którego pochodzą.

Prawa obywateli Unii Europejskiej:

- **Prawo do ochrony dyplomatycznej i konsularnej** ze strony władz innego państwa członkowskiego na terenie państwa trzeciego.
- **Prawo do składania petycji** do Parlamentu Europejskiego oraz prawo zwrócenia się do Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich.
- **Prawo do pisemnego zwrócenia się do każdej instytucji lub organu Wspólnoty** w jednym z języków państw europejskich.
- **Prawo do swobodnego przemieszczania i osiedlania się** na terenie państw członkowskich.
- **Czynne i bierne prawo wyborcze w wyborach do PE** oraz w wyborach lokalnych w państwie członkowskim zamieszkania.

Obywatelstwo Unii Europejskiej nie wiąże się z żadnymi obowiązkami jednostki wobec wspólnot, choć w traktacie wprowadzającym obywatelstwo są one przewidziane.

PRAWA OBYWATELI UNII EUROPEJSKIEJ

Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0

Podsumowanie

Więź prawna, łącząca jednostkę ze swoim państwem, nazywana obywatelstwem, powstaje na wiele sposobów. Z istnienia tej więzi wynikają wzajemne prawa i obowiązki. Współcześnie systemy prawne państw dopuszczają lub tolerują posiadanie więcej niż jednego obywatelstwa. Polska należy do grupy państw, w których obywatelstwo nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi (prawo krwi). Jednocześnie art. 34 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że obywatel polski nie może utracić obywatelstwa polskiego, chyba że sam się go zrzeknie. Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej obywatele polscy uzyskali automatycznie obywatelstwo Unii Europejskiej.

Polecenie 1

Przygotuj własną notatkę na temat następujących pojęć: obywatelstwo, repatriacja i emigracja.

Ćwiczenie 2

Wymień okoliczności, które mogą skłaniać do zrzeczenia się obywatelstwa polskiego.

Ćwiczenie 3

Rozważ, jakie korzyści i problemy wynikają z posiadania tzw. podwójnego obywatelstwa.

Ćwiczenie 4

Przedstaw prawa obywateli Unii Europejskiej.

Ćwiczenie 5

Obywatelstwo polskie nabywa się:

przez nadanie obywatelstwa polskiego.

przez przywrócenie obywatelstwa polskiego.

z mocy prawa.

przez uznanie za obywatela polskiego.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Rozstrzygnij, które zdania dotyczące Karty Polaka są prawdziwe.

Kartę Polaka mogą otrzymać Polacy będący obywatelami każdego kraju europejskiego.

Wydanie Karty Polaka oznacza nabycie obywatelstwa polskiego.

Karta Polaka daje prawo podejmowania studiów i korzystania z innych form kształcenia.

Karta Polaka może być wydana osobie, która wykaże, że co najmniej jedno z jej rodziców lub dziadków albo dwoje pradziadków było narodowości polskiej lub posiadało obywatelstwo polskie.

Posiadanie Karty Polaka oznacza zwolnienie z obowiązku posiadania pozwolenia na pracę.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.